

De #DigitalCivilRevolution en Botsende Waarden

Lezing Filosofisch Café ISVW Leusden 17 maart 2019

Dr. Steven P.M de Waal

@stevendewaal



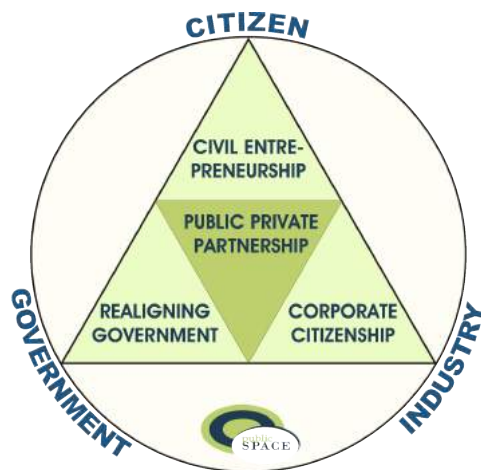
www.publicspace.nl

Denktank Public Space Foundation (sinds 2004)

Kenmerken van een denktank:

- Private for Public
- Ideologisch en missie-gedreven
- Onafhankelijke positie en denken
- Mix van bestuurlijke invalshoek en (academische) reflectie en onderzoek op werkelijke strategische frontlinies
- Intelligente en Intellectuele bijdrage aan publiek debat

Kernconcept © (2000*)



KERNMISSIE Public S.P.A.C.E.:

Strategies for **Public And Civil Entrepreneurs**
 Stimuleren en bevorderen van **maatschappelijk ondernemerschap en actief burgerschap**

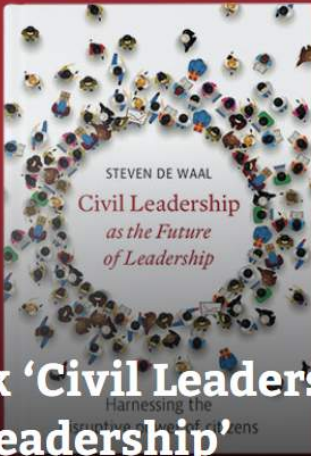
*



Actieve website (www.publicspace.nl/.eu) met agenda, blogs, Twitter en open toegang tot intellectueel archief (vanaf 2004)

Thema's ▾
Agenda
Publicaties
Over Steven de Waal
Over PSF
🇬🇧
🔍

Public Space Foundation is een onafhankelijk denknetwerk ter bevordering van actief burgerschap en maatschappelijk ondernemerschap. Steven de Waal is de oprichter en drijvende kracht achter dit netwerk.

Publicaties


© 2 februari 2019

Nieuw boek 'Civil Leadership as the Future of Leadership'

Strategische analyse van disruptief burgerschap: beschikbaar via Amazon

Maatschappelijk leiderschap

© 1 februari 2019

Boeklancering in Nederland: disruptie van democratie en politiek dreigt

Disruptief burgerschap

© 28 januari 2019

Commissie Remkes: Binnenhof kijkt naar binnen

Over Steven de Waal

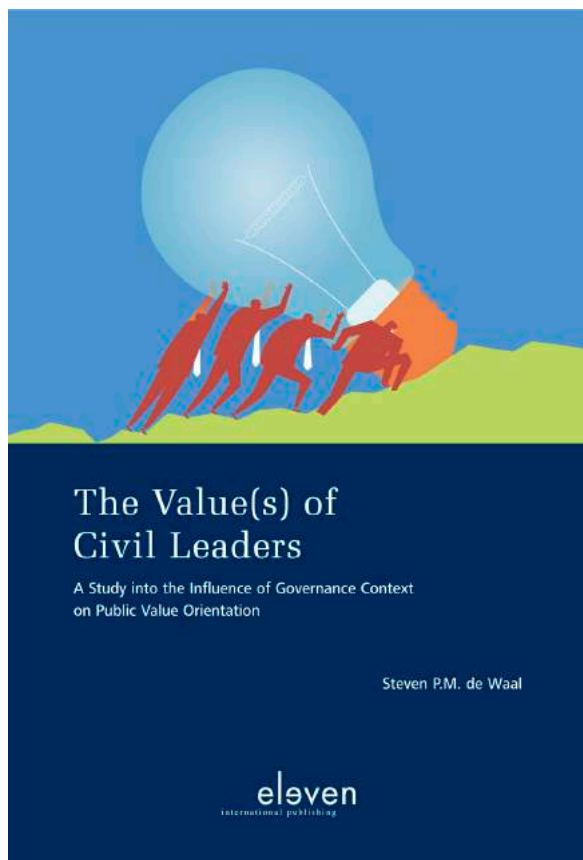
Dr. Steven P.M. de Waal is keynote speaker, auteur en

Twitter

Met de polder gaat er natuurlijk ook wat onderuit: tijdig en rationeel overleg,

Boeken 2014, 2015 en 2017

Hoofdstuk over Nederlands Publiek
Leiderschap (2017)
(zie ook <https://www.publicspace.nl/2018/02/14/nederlands-publiek-leiderschap/>)

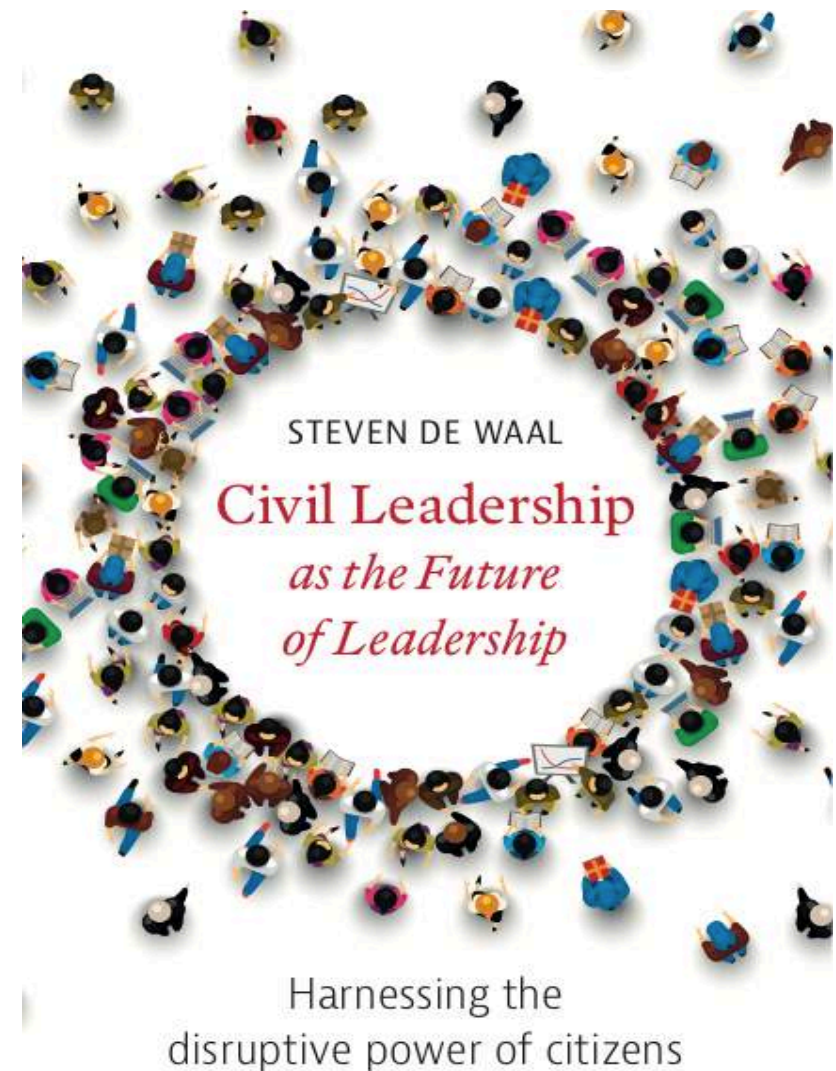


‘Civil Leadership as the Future of Leadership’, Amazon.com 2018*

- **Digital Civil Revolution.**
- **Disruption is not restricted to markets.** It totally transforms the media landscape, public opinion, political debate, and the roles of industry and the state towards citizens.
- **Special kind of civil leadership** needed to harness this new civil power that can disrupt the public domain.

2 grote lijnen:

- I. **Strategische analyse:** hoe verandert de nieuwe digitale technologie de mensheid, het samenleven, de communities en dus ook de politiek, democratie en publieke dienstverlening
- II. Het enige strategische antwoord: een **nieuw publiek leiderschap, civil leadership**, van ‘one of us, citizens’



* Uiteraard ook Managementboek.nl en reguliere Nederlandse boekhandel (CB)

Hoofdpijnen

- I Mensheid gaat nieuwe 3^e fase in: De Digital Civil Revolution en het bijbehorende Disruptief Burgerschap**
- II Welke botsende waarden en ‘framing’ zien we nu dus veel scherper in dit nieuwe publieke domein?**
(de oude manipulaties, frames en mythes verdwijnen, grote culturele onrust zowel bij bestuurlijk verantwoordelijken als alle andere)
- III Waarom hebben we dus een nieuw leiderschap nodig: Civil Leadership?**

I De Digital Civil Revolution en het bijbehorende Disruptief Burgerschap

Platformeconomy has already won

LARGEST GLOBAL COMPANIES IN 2018 VS 2008:
SEVEN OUT OF TEN ARE NOW BASED ON PLATFORM BUSINESS MODELS

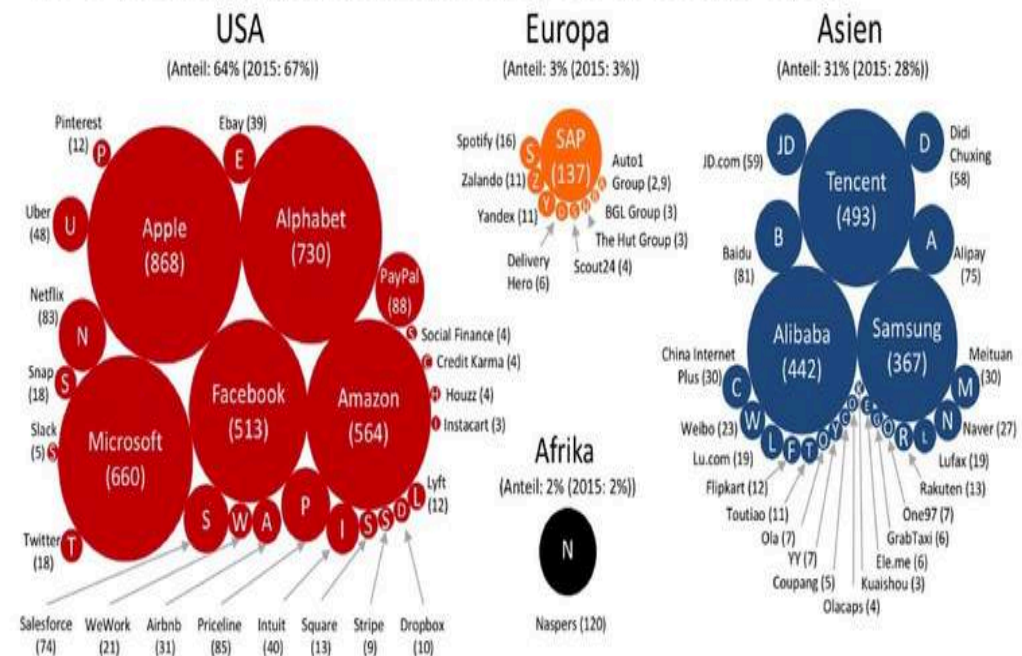
2018				2008			
RANK	COMPANY	FOUNDED	US\$bn	RANK	COMPANY	FOUNDED	US\$bn
1.	 *	1976	890	1.	 PetroChina	1999	728
2.	 *	1998	768	2.	 Exxon	1870	492
3.	 *	1975	680	3.	 GE	1892	358
4.	 *	1994	592	4.	 中国移动 China Mobile	1997	344
5.	 *	2004	545	5.	 ICBC	1984	336
6.	 腾讯 *	1998	526	6.	 GAZPROM	1989	332
7.	BERKSHIRE HATHAWAY	1955	496	7.	 Microsoft	1975	313
8.	 *	1999	488	8.	 Shell	1907	266
9.	 Johnson & Johnson	1886	380	9.	 Siemens	2000	257
10.	J.P.Morgan	1871	375	10.	 AT&T	1885	238

* Companies based on the platform model

Sources: Bloomberg, Google

The imbalance of platform economy

The 60 most valuable global platforms in billion USD on December 31, 2017



Quelle: Netzoekonom.de / Idee: Peter Evans

Dr. Holger Schmidt | Netzoekonom.de | Handelsblatt | TU Darmstadt | Ecdynamics.io | Platformeconomy.com

Also theme Issue of Harvard Business Review, April 2016

Nieuwe machtsbronnen

Hoofdkenmerken Technologische Revolutie:

- ***Slim*** Enorme, nog groeiende computer-power
- ***Klein en Mobiel*** Dichtbij persoon en persoonlijk, altijd 'at hand'
- ***Niet alleen data, ook beeld*** Real-time en Real-life, Publiek Theater veel belangrijker
- ***Massabereik, wereldwijd*** Connectie en Community (en Bubbles!), overal en altijd
- ***ICT Infrastructuur ('Internet') met platforms*** Wereldwijd werkend, overal toegang tot platforms en websites



Een nieuw, onafhankelijk, zowel lokaal als globaal verbindend, data- en media kanaal, van, voor en tussen burgers

A. Directe & eigen burger media- en informatieproductie

B. Daardoor iedereen directe toegang tot 'het volk' (met ook weer nieuwe manipulaties)

Het is voortdurend heel dichtbij

The fad started in America in February 2017.

By May 2017 all 20 of the topselling toys on Amazon were either fidget spinners or fidget cubes.

In three weeks after that worldwide at least 19 million sold, others figure it at over 50 m.



Digital Civil Revolution*: It's not technology, stupid, it is mentality (& tools & training)

a. Er staat een permanente publieke tribune 'aan'

Er is een nieuw direct media- en informatiekanaal van, voor en door burgers

- de publieke opinie is nu werkelijk van en door het publiek
- iedereen is (amateur-)journalist
- politiek niet langer monopolie op referenda (wel op constitutionele positie)
- personen en dus charisma en leiderschap worden veel belangrijker

b. Er is een nieuw medialandschap met dit toegevoegd 3^e kanaal (naast pers en TV & Radio)

- alle manipulaties worden zichtbaarder
- *battle for the eyeballs*: politiek en publieke debat doen mee in die concurrentie
- versterking door andere media en politiek zorgt dat 3^e kanaal zal winnen in die strijd om aandacht en dus agendasetting

* Zie verder WardenPress/Amazon: 'Civil Leadership as the Future of Leadership'

Strategische effecten Digital Civil Revolution (2)

c. Disruptie van Democratie

- representatieve democratie te traag en indirect voor deze media-, regie- en informatie-training en gewenning van burger
- toevoeging directe democratie & wisdom of the crowd nodig: wat blijkbaar kan, moet ook!
- politieke partijen verliezen monopolie op recrutering en kandidaatstelling

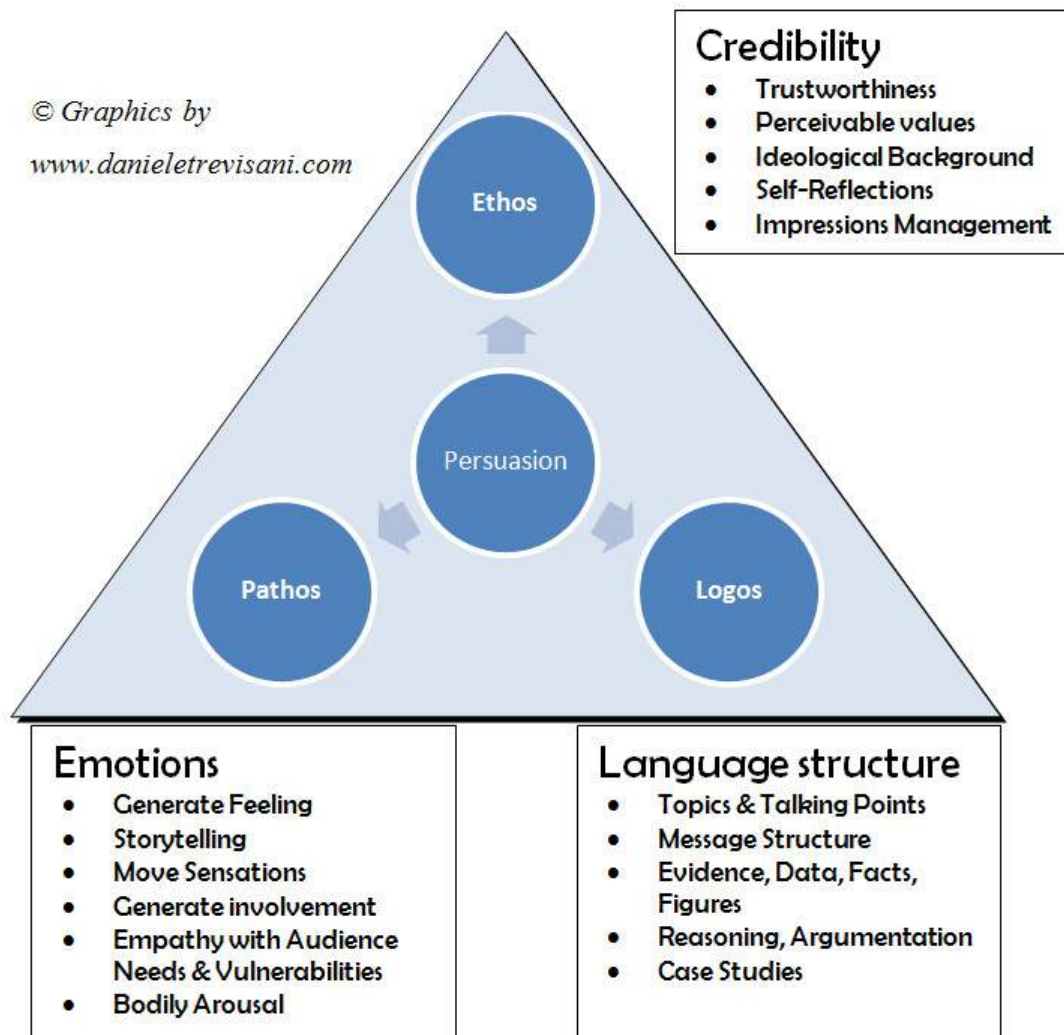
d. Nieuwe technologie faciliteert en creëert gewenning aan eigen regie en informatie en eigen community en zelforganisatie. Effecten:

- zwermgedrag
- pop-up locaties
- coöperaties en wens tot co-productie bij bestaande publieke diensten
- 'commons' als governanceprincipe, o.a. in wijken



Meer directe democratie en Permanente publieke tribune: wat Aristoteles' retorica ons kan leren

Fig. 1 - Aristotle Categories and the Holistic Approach to Communication



NOG NET ZO INTERESSANT EN RELEVANT:

1. **KAIROS:** Timing
2. **AUDIENCE:** Publiek
3. **PREPON:** Show

Battle for the eyeballs: waarom zou je dit uitzenden? Nog belangrijker: waarom zou je er (nog) naar kijken?



Onze pers heeft nog niet door dat ze moet concurreren met directe kanalen.

Beste voorbeeld:
grootste kanaal NPO
heette tot voor kort:
'Uitzending gemist'



Oude manipulatie *Iedereen is journalist* *Permanent referendum*



Zie het verschil



Het 3^e kanaal gaat winnen: instructieve fouten in de ING beloningscasus: onrust op 3^e kanaal bood politieke kans!



FOUTEN IN:

- Timing qua fase in publiek gevoel
- Die emotie dus niet aanvoelen of uiten
- Argumentatie zelf fout:
 - a. Management is geen markt zoals 'voetbal'
 - b. 'Herstel is 'vooral eigen belang bank
 - c. 'Terugbetaling' is je plicht
- Rijkere argumentatie ontbrak (als het al kon): Hoe Hamers onmisbaar zou zijn voor het (voortaan) socialer gedrag van de bank

Nieuw medialandschap en kandidering buiten politieke partijen om

Victory Trump:

Step 1: Famous on TV and social media (celebritystatus)

Step 2: Newspapers had to follow

Step 3: Republican party had to follow



REFERENDA

Disruptie van de democratie: het directe kanaal

Waar de tv nog steeds onzinquotes van politici brengt, heeft de burger allang zelf informatie- en opiniemacht

Steven de Waal

In politiek Den Haag woedt discussie over referenda. In het nieuwe regeringsakkoord is het afschaffen van de huidige referendumwet opgenomen, onder verwijzing naar het 'mislukken' van het laatste referendum, over Oekraïne. De politieke vraag is of deze politieke partijen sowieso tegen referenda zijn en dus gemakshalve vergeten dat deze 'mislukking' aan eigen politiek mismanagement lag. Of dat de negatieve uitslag van deze volksraadpleging de nieuwe coalitie niet bevalt en deze dan maar van referenda in het algemeen af wilt. Maar uiteindelijk is dit allemaal oude politieke strijd volgens ouderwetse patronen.

Het opvallende voor degenen die de 'disruptie' in de markt volgen en begrijpen, is dat politiek Den Haag meent dat het nog steeds zeggenschap heeft over directe democratie. Men beseft niet dat er door de moderne ICT- en sociale-media-technieken en toepassingen in de vorm van apps, websites en platformen een nieuw direct en onafhankelijk kanaal is ontstaan. Een kanaal van, voor en tussen burgers. Hierlangs kunnen burgers te allen tijde en over ieder issue — en soms voor een belangstellend en groot publiek — hun persoonlijke mening delen en daar steun voor verspreiden.

De publieke opinie is voor het eerst werkelijk publiek. De impact ervan zit niet alleen in de nog steeds voortgaande technologische vernieuwingen, maar vooral in de verbondenheid van heel veel mensen via hun pc en mobiele telefoon. Zo heeft Facebook wereldwijd circa 1,8 miljard maandelijks gebruikers, van wie 1,2 miljard dagelijks. Dit is veel meer dan nationale politici bereiken. De markten heeft dat wel ingezien en heeft inmiddels een 'techno-ambassadeur' naar Silicon Valley afgezonden.

Illustratie voor dit negen van de nieuwe technologie was het gedrag van de Binnenhofpers tijdens de onderhandelingen rond het nieuwe kabinet. Journalisten gingen met camera's en microfoons op het Binnenhof rond, op zoek naar quotes van niet zeggende politici. Het verbaasde welken dat de pers dit nog dagelijks bleef uiten.

Het nieuwe directe kanaal is een directe concurrent van dit soort onzinberichten. De nieuwe slag in het medialandschap en de platformeconomie is immers die om de schone aandacht van iedere burger, die inmiddels vele alternatieven heeft voor deze schamelde en saai berichtgeving.

Politiek is uiteindelijk een gerecht om de macht van de wereld niet kunnen richten naar jouw perspectief, belangen en normen. Het wil zit tegenwoordig online, komt elkaar daar tegen, leent elkaar, vormt 'community's', wisselt meningen en standpunten uit, komt tot consensus, die openlijk wordt gecommuniceerd. Vanuit het perspectief van dat nieuwe directe kanaal is dus de revolutionaire disruptie: de collectieve volksovereenstemming in de democratische instituties een echte demo-



cratie daarbovenop dan nog nodig heeft.

Welke macht geeft dat nieuwe directe kanaal dan aan burgers? Om te beginnen informatie: ieder kan overal en te allen tijde relevante informatie opvullen volgens de eigen vragen, checken op eerder onderzoek, checken op deskundigheid bij collega-burgers of experts en zelfs checken of de officieel ingezonden experts te vertrouwen zijn. Zo vormen inmiddels burgers in Noord-Nederland een eigen expertise-community rond alles wat de NAM heeft of door experts laat bevestigen.

Vervolgens is er opinie- en communicatie: de collectieve opinies worden gepubliceerd, volgens echte transparantie: namelijk hoeveel meningen

die opinie steunen. Een duidelijkheid die de oude kanalen alleen hebben bij peilingen (met vaak maskeringen in representativiteit) of verkiezingsuitslagen (dit achteraf). Voor de rest is er op de oude kanalen veel meningsvorming uit kleine kring, die wordt gecreëerd als groots en meeslepend. Zoals toen het Sociaal en Cultureel Planbureau aantoonde dat Nederland veel milder over migratie denkt dan de dominante geluiden presteerden.

Die opinievorming onder burgers wordt dus gezit in publicaties 'op het web' en kan zo worden benut door belangrijke partijen. Zo werd de benaming van Loek Hermans tot tijdelijk burgemeester van Zutphen tegengehou-

den door een persoonlijk appel tegen die beslissing via een website. Door een paar honderd Zutphenaren werd die afwijzing openlijk zichtbaar gestemd. De fractievoorzitters in de gemeenteraad dauidden vervolgens als een blad aan de boom, eerst streunden ze het besluit wel.

De nieuwste technologie laat ook toe dat we, voortbij het simpele like/ditlike van Facebook en het even simpele ja/neen van referenda, collectieve opinies kunnen vormen. Online kunnen ingewikkelde discussies en uitwisseling van argumenten met zeer grote groepen burgers direct plaatsvinden, zoals sommige gemeenten nu toepassen. Het in conservatieve retoriek veel aangehaalde beeld van domheid van volksraadplegingen wordt hier doorbroken juist dankzij nieuwe technologie. Dan blijken juist de bestaande referenda dommig.

Dit leidt ten slotte tot publicatiemacht: die ingewonnen informatie, versamelde opinies en besliddende observaties worden ongecensureerd en ongefilterd gepubliceerd op een voor iedereen toegankelijk kanaal.

Die politieke impact wordt natuurlijk ook aangetoond door het onderzoek in de Verenigde Staten naar de invloed van Russen op de uitslag van de verkiezing van Donald Trump tot president. Het nieuwe directe kanaal is blijkbaar ook heel geschikt voor politieke manipulatie. Gelukkig is die manipulatie niet alleen in handen van vernogenden of politici met een grote campagnekas, zoals de succesvolle acties van #MeToo en #POMActie laten zien.

Een deel van de strijd om de macht wordt dan ook toernemen een strijd tussen deze kanalen. Alle openlijke discussies hierover moeten dus met een flinke politieke korrel zout worden genomen.

Daarom begon Trump meteen na zijn verkiezing over 'fakenews', terwijl hijzelf een van de producerende partijen van veelvuldig fakenews is en wellicht zijn verkiezingsoverwinning erop gebaseerd is. Pas dus ook op voor de ogenschijnlijk gemeneerde en deskundige kritiek op het nieuwe directe kanaal, zoals het verwijt van tribunegedrag of demagogie. Dit blijkt vaak te komen van degenen die een positie hadden in de oude kanalen.

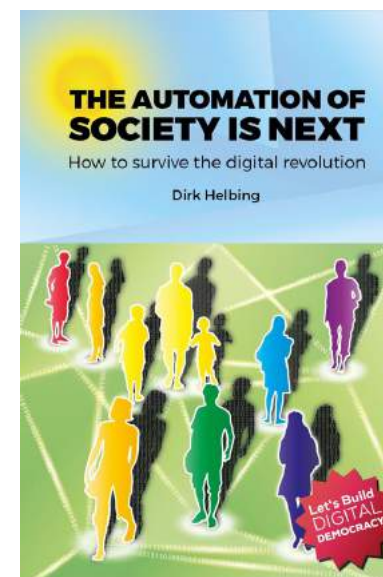
De disruptie in de markt heeft inmiddels de zakenwereld geleerd dat alleen het omarmen en naar je toe halen van dit directe kanaal je voortbestaan veilig stelt. Politici moeten ook de macht van het directe kanaal niet als bedreiging zien, maar als kans en aanvulling. Een tijdige omarming van deze nieuwe technologische werkelijkheid dicht bij de best- en informatiewereld van burgers zal verhoeden dat gekozen democratie wordt ondermijnd en alleen nog een bordkartonnen toneelstukje in Den Haag is, waar dan ouderwetse te nog over berichten. Nog een lange weg te gaan, maar: revolutie komt altijd sneller dan je verwacht.

Steven de Waal, oud-voorzitter van Boer & Croon, is oprichter van de denktank Public Space Foundation.

KLUISTRATIE IN DE HOOFDSTAD
HET FINANCIEEL DAGBLAD

De zakenwereld weet: alleen het omarmen en naar je toe halen van directe kanalen stelt je voortbestaan veilig

FD Essay (20 januari 2018): Waarschuwing aan professionele politiek

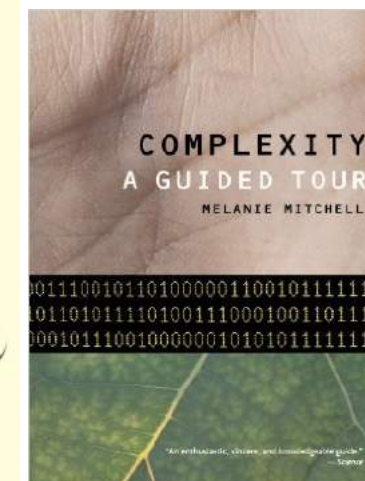
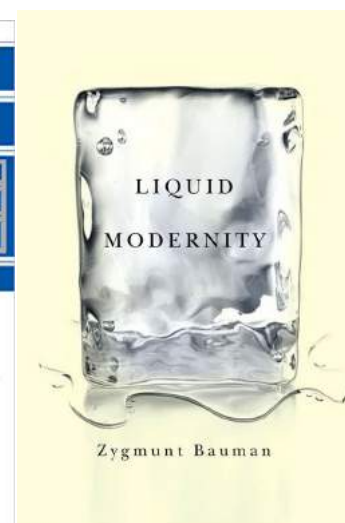
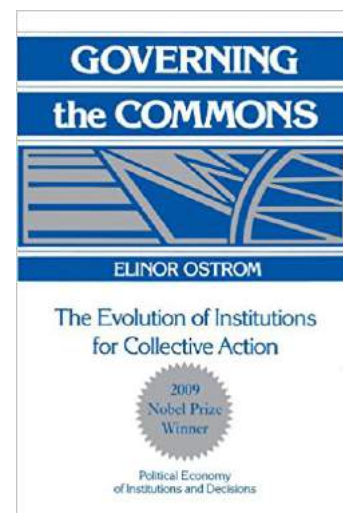


Zwermgedrag: een zwerm stuurt alleen op connectie en richting, heeft geen leider, geen structuur, geen bestuur



Zwermorganisatie en pop-up ook in Nederland: #POinActie





II. Welke botsende waarden en ‘framing’ zien we nu in dit nieuwe publieke domein?

COLLIGNON



‘Populisme’: een boemerang term

Legt als verwijt vooral de zwakte van de zittende partijen (‘incumbents’) bloot

Iedere democratische politieke partij moet dichtbij volk staan en het raken en het vertegenwoordigen en moet dus ‘populistisch’ zijn

Wil niet zeggen dat je alleen maar ‘populaire’ standpunten moet innemen, gezag komt ook voort uit tegen ‘populaire’ meningen ingaan, persoonlijke integriteit en betrokkenheid etc., maar niet vanuit:

- (zogenaamd) beter weten
- paternalisme: ik zal het jou, onvolwassen en niet-wetend kind, nog een keer uitleggen
- formeel gezag: ik ben hoogleraar/burgemeester/bestuurder etc. en dus weet ik het beter en nu graag even luisteren
- slinks over eigen positie en bedoelingen/waarden
- geheimzinnige onderhandelingen en deals en uitruil, met onbegrijpelijke uitkomst

Welke waardenstrijd nu gaande?

Bij machtsgevecht horen manipulaties, nieuwe framing (*de macht van retorica*) en ongelukken

Grote onrust door:

- **Globalisering** (*‘Oplossing’: Nationalisme en nationale identiteit? Selectieve immigratie?*)
- **Automatisering en AI** (*‘Oplossing’: Juridische bescherming bestaande banen?*)
- **Meritocratische heeft gefaald en legt toch schuld bij slachtoffers**
(*‘Oplossing’: Meer en beter onderwijs? De winnaars zijn blijkbaar de besten? Meer sociale zekerheid?*)

LINKS versus RECHTS?

NATIONALE (of ETNISCHE) IDENTITEIT versus SAMEN ROEIEN?

GEEN HOOP versus WIR SCHAFFEN DAS?

ELITEKRITIEK versus NIEUWE ELITE NODIG versus BURGERS ZELF?

Waardenframing nieuw publiek debat

Bescherming Rechten

(door staat en polder)



(Vrijheid voor) Eigen Ontplooiing

(staat moet ruimte bieden en moderne orde)

Steun, coaching, begeleiding



Eigen Strijd, eigen pad, eigen spoor

Eigen volk eerst



**Nieuwe cultuur, nieuwe krachten,
sterke immigratie**

**Schuld geven en
Slachtofferschap:
het ligt aan 'de elite'**



**Coöperaties & Commons: Burgers zelf
Tussenvariant: Nieuwe elite nodig**

Deel nog LINKS (sociaal-democratie in brede zin) versus RECHTS (liberaal), deel VOLK versus ELITE. Deel Family Values en Religiestrijd. Deel openlijke en tastende zoektocht van politici naar een concurrerende strategie in nieuwe verkiezingsarena

III Waarom hebben we dus een nieuw leiderschap nodig: Civil Leadership?

Het enige dat zal helpen is nieuw gezaghebbend publiek leiderschap: #civilleadership

De permanente publieke tribune bepaalt je gelijk en gezag: het wordt meer drama, theater en persoonlijkheid!

Alle gezag zal opnieuw veroverd moeten worden

Positie helpt niet of mogelijk eerst (op grond van oude reflexen) zelfs tegen je

Het publieke debat en strijd gaat:

van tekst naar theater*

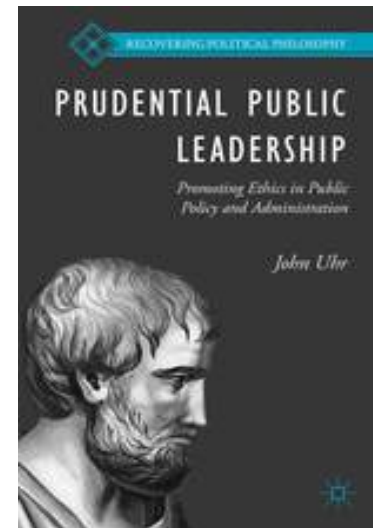
van inhoud naar communicatie en stijl

van positie naar mens & karakter

van technisch management naar leiderschap/passie/lef

Kernelementen:

- a. Goede karakter, goede waarden en goede attitude: 'one of us, citizens'
- b. Boodschap vanuit oprechte en herkenbare passie voor de publieke kwestie
- c. Retorische skills die dat alles laten zien tegenover een publieke tribune



De slag van strategische context naar maatschappelijk leiderschap

- a. **De machtige burger(s) willen in deze revolutionaire tijden zeker leiderschap, maar wel als 'one of us, citizens'** (staat haaks op klassiek bestuurlijk gedrag en paternalisme)
- b. **Vanuit een attitude van goed burgerschap met doorleefde en aantoonbare burgerschapswaarden** (publiek zichtbaar en communiceerbaar = retorische vaardigheden!)

Leiderschap is cruciaal in tijden van revolutie (tenzij die wordt 'afgezet')

De waarden van het leiderschap zijn voortaan cruciaal vanwege disruptief burgerschap

- c. **Die attitude en waarden zijn persoonlijk** (alle leiderschap is persoonlijk), **maar ook het 'corporate' gedrag telt in het moderne medialandschap** (corporate citizenship)

Maatschappelijk leiders in mijn promotieonderzoek: maatschappelijk leiders allen in heftige publieke debatten, o.a.



Ds Visser: Verslaafdenopvang

Piet Boekhoud: Vernieuwing ROC

Echtpaar Sies: Oprichting Voedselbanken

Mei Li Vos: oprichting Alternatief Vakbond

Leon Bobbe: Te Huur & Te Koop



Handling the public debate is crucial for the success of the civil leader

The civil leader's approach, style and character in these public debates are as important, both for the public acceptance of their innovative work as for the possibility of further institutionalizing this innovation, as the actual Public Value of their effort.

Other lessons can be drawn:

- *Any issue can be charged with values*
- *Purely private initiatives with positive Public Value generate little public debate*
- *The public debate is a special arena with little control*

So, the public debate can hit hard, affecting civil leaders personally as well as their organizations/networks, with little opportunity to control the result.

Er zijn nog steeds hoopgevende voorbeelden



Leoluca Orlando: burgemeester Palermo verwelkomt asielzoekers

Flavia Kleiner: winnaar Zwitsers referendum tegen rechts-extremisten

Marjan Minnesma: via Urgenda rechtszaak het kabinet onder druk rond klimaatdoelstellingen



**Managers zijn zo niet getraind* en,
typisch Nederlands: publieke debat is
technisch-paternalistisch. Charisma en
retoriek zijn nooit getraind en door
'Binnenhofdorp' uit eigen belang**
verworpen**

* Slag naar leiderschap, charisma en karakter gaande, wereldwijde trend

** Er zat immers geen publiek op de tribune, maar alleen concurrenten of politieke junkies of columnisten met 'baan belang', een dorp dat vooral let op elkaar en waarin 'charisma' dus vooral moest worden tegengewerkt

Leiderschap is diffuus begrip in Nederland



Politiek en polder
pretenderen het wel, maar
past niet echt bij positie,
veel **valse bescheidenheid**
& **publieke onzekerheid.**

Grootste probleem Nederlands publiek leiderschap in nieuwe publieke tribune: gebrek aan charisma en retoriek



UK pers had het door: optreden May heette 'managed public appearance'



Kabinet heeft 'iets' door. Net als May: 'managed public appearance'. Wat ontbreekt dus?



Juist: de volwassen gelijkwaardige en publieke dialoog. De echte les van Macron:



Boeiendste is vooral het snelle en publieke leervermogen van Macron.

Nog heel weinig politiek bestuurders die dat hebben, kunnen en vooral publiek willen laten zien.



Stellingen voor verdere onderlinge discussie

1. **Politici zijn volgers geworden, de permanente publieke tribune bepaalt**
2. **De democratische besluitvorming moet radicaal anders**
3. **Meer dan ooit hebben burgers de verantwoordelijkheid zich actief in te zetten**